

áldozatul". „Istenverésnek” tartja a forradalmat, melyet főként azért fájlat, mert e csapást „eszeveszett hiú, korcs magyarok mérték a nemzetre... s ezreket sodortak el hiúságuk szelével az örvény szélére... s a béke áldásait nem tudták megbecsülni, amelyben nemzetiségünk legszebb virágzásnak” indult. Ez az ellentmondás akadályozza meg Tárkányit annak helyes felismerésében is, hogy az önkényuralom adta új helyzetben éppen a forradalom bukása miatt kell keseregnie és borongania azon, hogy „nemzetiségünk halálveszélyben forog s a magyar nemzetiségnek sírt ásnak s az ásott sír körül tétlenül siránkozó birkajellemek álldogálnak.”

[3] Tárkányi levele Kovács Mihályhoz. Egyek, 1857. febr. 26.

[4] Tárkányi levele Kovács Mihályhoz. Eger, 1854. okt. 26.

VAHOT IMRE ISMERETLEN LEVELE KOVÁCS MIHÁLYHOZ

BERZY ANDRÁS

Vahot levele azzal a vállalkozással kapcsolatos, amely egy „kiadványban” Eger jeles embereinek arcképét és a város leírását szándékozott közzétenni. A készülő „kiadvány” tartalmáról és formai kivitelezéséről, egy később kelt levelében, így tájékoztatja Bécsben tartózkodó barátját: „Nekem egy lapon 8 arcképet kell adnom... igen szép antik cirádák közt, hogy így Eger celebritásai együtt legyenek. A textus is e szerint van már kinyomtatva s Eger összesen 12 ív ment, melyben a te életrajzod Tárkányitól, művészeted jellemzése tőlem van s remélem meg fogsz elégedni, miután motiválva kimondám, hogy az „Árpád emeltetése” a magyar festészeti iskolát szerencsésen megalapította. Ily magasabb szempontból még senki sem fogta fel működésedet s ideje volt valahára kimondani a valót” [1].

A levél túlnyomórészt Kovács Mihály egyik történeti tárgyú festményével foglalkozik. Vahot ezzel kapcsolatos észrevételei és tanácsai rendkívül jellemzőek. Egyrészt elragadtatással szól a képről, amely már „magasabb valami” mint Dobó — „ideálkép”, eszménykép. Másrészt aprólékosan veszi szemügyre a részletek hűségét, mert „az ily csekélységnek látszó dolgok jellemzőek”, történelmileg karakterisztikusak s a valóság illúzióját fokozzák. Történeti hűség az „idő szellemében” és a részletek szépítésmentes rajzában is, új vonás Vahot felfogásában, mert a negyvenes években még azt a követelményt állította a művészet elé, hogy „a valót az ideállal összeegyeztesse” a „művészi szépet a valóval összhangzatba hozza”, „a közönséget minden legkisebb árnyalatában is megnemesítse” [2], most azonban különbséget tesz már Dobó hihetőleg „valódi vagy valószínű” — és „ideál-

képe” között és Kovács Mihályra bízva, hogy tesz-e „némi módosítást” a képen vagy „maradunk az ideális mellett”. Vahot észrevételei és tanácsai azt sejtetik ugyan velünk, hogy az életigazság és művészi szépség dilemmájában egy árnyalattal közelebb jutott a „prózaivalósághoz”, de ez a feltevésünk korántsem értelmezhető úgy, hogy művészet szemléletében korábbi tévedéseit, az „ideál” és „reál” közötti ingadozását végérvényesen, egyértelműen felszámolta volna a „göröngyös földönjáró” életigazság és élethűség javára. Számára ez a dilemma továbbra is megoldatlan maradt.

Pest, ápril. 12. 1854.

Kedves Barátom!

Nagy örömmel és köszönettel vettem a képeket. Igyekezni fogok meghálálni kitűnő szíveségedet. Vajha oly állapotban volnék, hogy anyagilag is tehetném azt, de évenkénti 1000 pft. fizetéssel s 9 tagból álló családtartással — kevesre mehetünk. Kubinyi szerkesztő társamnak s illetőleg principálisomnak leendő kötelessége képeinket illetőleg díjazni, mert a művész sem élhet levegőből s fáradoalmi díját senki sem érdemli meg annyira mint éppen ő.

Mintha valami magnetikus sympathia volna lelkeink között, én éppen az időben írtam Dobó és társai hőstetteiről a legnagyobb lelkesedéssel, midőn Te festéd a dicső férfiú ideálképét. Leírásom azt hiszem méltó lesz a Te remekedhöz. Ez édes Miskám nem Dobó, hanem még magasabb valami — a magyar *vezér-iség eszményképe*, a hajdankori magyar hadvezérlés nemzeti jellemű, tiszta magyar típusú apotheosise. Ilyennek képzelem magamban Álmost, Árpádot, Hunyadi Jánost, Báthoryt, Kinizsit, — és bezárólag Dobót; ezeken túl senki mást. E dicső vezéri faj kiveszett, végkép elpusztult körünkből, csetteddel neked sikerült azt sírjából, hamvaiból föltámasztani.

Ezért édes Miskám csókolni való fiú vagy, felfogásod igazán genialis, shakespearai. — A háttérben álló vitéz, kasza helyett inkább dárdát tartson kezében, mert egy krónikában sincs, hogy a védők kaszával is működtek volna, hanem hosszú puskák, buzogányok — és kopjakkal. A háttér vitéze mellett vázolatban egy egri nőt is föl lehetett volna tüntetni kezében fegyverrel vagy fején kővel, mert ezek is csak úgy s oly fegyverrel harcoltak, mint a férfiak. Nagyon szeretném, ha skizzben, (olvashatatlan szó) e nőt felfogásod s az akkori idő szellemében lerajzolva legközelebbi leveledben megküldenéd. Az insigne közé még szurokkoszorúkat is lehetett volna tenni. Véleményem szerint igen emelné az egészet, ha a háttérben feltűnő férfiú zászlót s a nő lándzsát, vagy hosszú puskát tartana a kezében. Az ily csekélységnek látszó dolgok jellemzőek. Az is karakteristikus volna, ha a bástyákra kiszegzett ágyúk egyike lőne lefelé az ellenségre, annyival inkább, mert Dobó méltóságos nyugalommal vezéri buzogányát arra felé tartja.

Írd meg kérlek helyesled e észrevételeimet, miket irányodban egész nyíltsággal teszek, mert tudom, hogy nem vagy önfejű sive aparitabilis.

Még valamit akarok mondani, ami igen fontos. Dobónak valódi arcképét, valamint Zrínyi Ilonáét is, Vigyázónak igen gazdag arcképcsarnokában fölleltem. Eleinte kételkedtem: vajon valódi vagy ideálképe — ez Vigyázónál, de a házigazda azt állítja, hogy Ferdinánd Dobót Bécsben festette le akkor, midőn szamosújvári börtönéből már mint erdélyi vajda kiszabadult, tehát az egri ostromnál 5 évvel később. Ő akkor a börtönben szándékosan megnöveszté őszbevegyült szakállát, haját s hihetőleg élte fogytaig megtartá azt s a sírköve is ezen alakban tünteti föl szobrát. A festett kép és sírszobor közt van némi hasonlatosság. Vigyázó képén Dobó hajadon fővel van kék öltönyben és veres zászlót tartva kezében. Arca szellemdús, de nem igen hősiés, inkább papos, hasonlít Kis Bálint börtönben ülő papjához. Egervár ostromakor bizonyal kisebb szakálla és haja volt, hacsak az akkori sok baj miatt akkor is meg nem növesztette. Szóval nagyon szeretném, ha e képet látnád s addig nem is akarom köre rajzoltatni az ideált, míg a valódit nem látod. Háttha ekkor arcán némi módosítást teszesz?! — Vagyha nem tetszik a valódi vagy valószínű kép, — maradunk az ideális mellett.

Vigyázó arcképgyűjteménye oly gazdag, minek párja nincs e hazában. Ott van Sz. István, Kálmán, Nagy Lajos, Csák Máté, Báthory Mária, Hunyadi János, László, Mátyás király, Zápolya, Martinuzzi, Zrínyi, Zrínyi Ilona, Wesselényi Ferenc, Thököly, Rákócziak, az erdélyi fejedelmek mind stb. — életnagyságú szépen festett képekben. Ezt látva egészen új világ fog előtted feltárulni. — Én e képekből az igen ügyeskezű Rohn által 6 arcképet rajzoltattam kicsinyben köre s nyomás végett múlt héten Bécsbe küldtem azt Bäckerhez (ki lakik: Leopoldstadt, Grosse Fuhrmannsgasse Nro 481). Ő litograph-gépen nyom s meglásd, hogy az én kis arcképcsarnokom meg fog lepni. Látogasd meg Bäckert s ha e modor tetszik neked, Eger hírneves embereit is így egy lapon fogom adni. (Eszterházy Károly, Pyrker László, Vitkovics Mihály, a költő, Kovács Mihály, a festész, Tárkányi, a költő, Szvorényi, a tudós) és így a ti arcképeteket nagyobb alakban lehetne adni mint a Bécsi lapon látható. — S egy-egy arckép rajta csak 4 pft-ba kerül. Ha az egrieket mind külön akarnám adni: nem győzném pénzzel. — Sürgesd kérlek Bäckert, hogy az első 1000 lenyomatot küldje már. Várva várom. Talán Rohn Dobót is jól rajzolná köre s ha sokba nem kerülne, adhatnánk színes nyomást. Mikor jössz vissza Pestre. Írd meg kérlek.

Ölel barátod

Vahot Imre

J E G Y Z E T

- [1] Vahot Imre levele Kovács Mihályhoz. Pest, 1854. június 15. Az egri Egyházmegyi Könyvtár kéziratgyűjteménye.
 [2] Regélő Pesti Divatlap 1842; 46. és 50. sz.